

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ПРІОРИТЕТНА ФОРМА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ СТОСОВНО ПРОВЕДЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

ECONOMIC ASSESSMENT AS A PRIORITY FORM OF FINANCIAL CONTROL AT COMPANIES OF OIL AND GAS FIELD OF UKRAINE CONCERNING THE ISSUES OF ENVIRONMENTAL MEASURES REALIZATION

Ірина ПЕРЕВОЗОВА,
кандидат економічних наук,
Івано-Франківський національний
технічний університет
нафти і газу

Iryna PEREVOZOVA,
PhD in Economics,
Ivano-Frankivsk National
Technical University
of Oil and Gas

Важливим завданням діяльності нафтогазовидобувних підприємств є посилення конкурентних позицій за рахунок підвищення ефективності діяльності – від розвідки нових родовищ до продажу кінцевої продукції. Водночас функціонування підприємства в рамках триєдиної концепції стійкого зростання, у свою чергу, вимагає врівноваженого перебігу процесу збалансованих змін кожної зі складових концепції – економічної, екологічної та соціальної, а отже, й функціональна стратегія ефективного розвитку нафтогазовидобувного підприємства має містити ці три зазначені напрями [1]. Підприємства нафтогазового комплексу за рівнем шкідливого впливу на довкілля вважаються об'єктами підвищеного екологічного ризику. Вони є потенційними джерелами забруднення довкілля, що може статися в разі порушення технологічних режимів роботи устаткування чи аварійної ситуації. Деякі об'єкти забруднюють довкілля і за нормальних умов роботи, що зумовлено існуючими технологічними процесами [2]. Таким чином, необхідність забезпечення екологічно обґрунтованого та сталого розвитку підприємств цього комплексу актуалізує потребу в дослідженні взаємозв'язку між різними видами економічної діяльності, якою є нафтогазовидобуток, а також їх екологічними наслідками.

Відповідно є беззаперечні прикладні передумови застосування економічної експертизи як форми фінансового контролю на підприємствах нафтогазової галузі України при вирішенні питань стосовно здійснення природоохоронних заходів, наприклад щодо дослідження витрат на їх проведення тощо.

Теоретичні, методологічні та прикладні аспекти оцінювання стану й регулювання економіко-екологічної безпеки підприємств різних галузей діяльності стали добром відомих вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, більшість праць присвячено проблемам створення наукових основ оцінки, моделювання розвитку й економічної ефективності природоохо-

ронних заходів, вирішенню техніко-прикладних та соціально-економічних питань такого розвитку. Окрім того, проблемам управління охороною навколишнього середовища з позицій створення дієвої екологічної стратегії України приділяється суттєва увага органів державного управління, оскільки безпечне функціонування об'єктів – джерел техногенно-екологічної небезпеки – визначено одним із пріоритетних напрямів розвитку країни.

Метою дослідження є визначення економічної експертизи як пріоритетної форми фінансового контролю на підприємствах нафтогазової галузі України при вирішенні питань стосовно проведення природоохоронних заходів.

Серед наявних розроблених методик економічних експертиз вирішення окремих питань з урахуванням особливостей функціонування підприємств нафтогазової галузі, що суттєво сприяють зменшенню трудозатрат на проведення такого виду експертиз, відсутні методики економічних експертиз стосовно проведення природоохоронних заходів на підприємствах нафтогазового комплексу України.

Зазначимо, що питання методичного забезпечення на даному етапі розвитку інституту економічної експертизи залишається проблемним. Так, статтею 8 Закону України «Про судову експертизу» визначено, що «організація науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності та організаційно-управлінської засади діяльності державних спеціалізованих установ покладаються на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність» [3].

Для розгляду найважливіших питань розвитку судової експертизи, що мають міжвідомчий характер, при Міністерстві юстиції України створюється Координаційна рада з проблем судової експертизи.

Статтю присвячено визначенню економічної експертизи як пріоритетної форми фінансового контролю на підприємствах нафтогазової галузі України при вирішенні питань стосовно проведення природоохоронних заходів.

Суть економіко-експертного дослідження в такому випадку може бути зведена до завдання визначення найбільш економіко-доцільних напрямів реалізації запропонованого заходу щодо рівня витрат на їх проведення або в зворотному вигляді – для обґрунтованості впевненості щодо достовірності понесених витрат на вже реалізований захід.

This article focuses on the definition of economic expertise as a priority form of financial control at oil and gas enterprises of Ukraine concerning issues of environmental measures realizations.

The essence of the economic-expert study in such a case can be reduced to the problem of determining the most economic and viable areas of implementation of the proposed action in terms of the costs of their implementation. Or in reverse as to the validity of confidence in the reliability of the costs spent on measure already been implemented.

Методики проведення судових експертиз (крім судово-медичних та судово-психіатричних) підлягають атестації та державній реєстрації в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України [3].

На офіційному сайті Міністерства юстиції України представлений Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України [4], зокрема, на ньому наведено 69 методик, які конкретизують порядок проведення експертних досліджень за окремими питаннями економічного виду експертизи. Водночас доступ до них для незалежних експертів-економістів унеможливлений, а дані методи не охоплюють усього спектру питань, що можуть бути поставлені перед експертами-економістами.

Зокрема, стосовно підприємств нафтогазової галузі в даному Реєстрі наведено 5 методик:

1. Методика вирішення судово-економічною (бухгалтерською) експертизою питань, пов'язаних з оподаткуванням господарських операцій з нафтою, газом та електроенергією (2004 рік, код 11.0.18).

2. Методика вирішення судово-економічною (бухгалтерською) експертизою питань, пов'язаних з оподаткуванням господарських операцій з нафтою, газом та електроенергією (2004 рік, код 11.0.19).

3. Методика проведення судово-економічних експертиз, пов'язаних з оподаткуванням операцій в нафтодобувному комплексі України (2006 рік, код 11.0.34).

4. Методика проведення дослідження нарахувань і сплати зборів: за геологорозвідальні роботи, за забруднення навколишнього природного середовища, за спеціальне використання природних ресурсів (2006 рік, код 11.0.37).

5. Методика експертного дослідження оподаткування господарських операцій, пов'язаних з видобуванням корисних копалин (2007 рік, реєстраційний код 11.1.07).

Специфіка технологічного циклу видобутку нафти, газу та історично сформований механізм управління нафтогазовидобувними підприємствами активізує необхідність дослідження екологічних втрат, які завдаються цими підприємствами, з економічною оцінкою впливу на навколишнє середовище.

Зауважимо, що у своїй діяльності природоохоронні та економічні служби нафтогазовидобувних підприємств не завжди надають належного значення економічному дослідженню витрат на проведення природоохоронних заходів. Оскільки з метою визначення єдиної процедури проведення екологічного аудиту підприємств нафтогазового комплексу ПАТ «НАК «Нафтогаз України» розроблено СОУ «Захист довкілля. Екологічний аудит об'єктів Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». Основні положення» [5], то таке дослідження може бути запорукою побудови ефективної системи екологічно орієнтованого управління підприємством (див. **рисунок**).

Аналіз практики розробки й обґрунтування здійснення природоохоронних заходів окремими підприємствами нафтогазового комплексу України свідчить про високий рівень недоцільності їх реалізації після проведення оцінок на різних етапах їх розробки та впровадження з урахуванням загальної суми витрат на їх проведення. Частіше поясненням може слугувати нечітка (поверхнева) оцінка вихідних даних при техніко-економічному обґрунтуванні таких заходів, управлінська негнучкість підприємств на різних етапах роботи, пов'язаної з ними, зловживання, економічні порушення, пов'язані із завищенням витрат на організацію й реалізацію таких заходів.

Втім система інструментів екологічно орієнтованого управління підприємствами нафтогазового комплексу України трансформується в міру мінливості економічних умов, розвитку законодавства та в цілому культури ведення бізнесу.

Рисунок. Застосування економічної експертизи при формуванні стратегії екологічно орієнтованого управління підприємством нафтогазового комплексу України*

*Джерело: складено автором на підставі теоретичних узагальнень.

Саме використання економічної експертизи може стати дієвим інструментом в рамках екоконтролінгу як системи «екологічного планування та обліку, екологічного контролю, аналізу та аудиту, реалізація яких сприяє прийняттю альтернативних підходів до здійснення оперативного та стратегічного управління підприємством, спрямованих на досягнення еколого-економічної ефективності [2, с.45].

Процес розробки природоохоронного заходу відзначається низьким рівнем забезпечення інформацією. Наприклад, у певних випадках статистичні дані неможливо отримати або для цього потрібен значний час. Окрім того, прийняття рішення щодо його реалізації здійснюється з певним рівнем невизначеності, оскільки дії породжують деяку кількість можливих наслідків. У таких умовах залучають спеціалістів-екологів, які й проводять розробку природоохоронного заходу для визначеного підприємства у визначених умовах.

Оскільки розвиток нафтогазовидобувної галузі України на сучасному етапі відбувається в умовах постійного впливу адміністративно-політичного й ринкового механізмів, підприємства цієї галузі як такі, що забезпечують 4-7% надходження ВВП країни, становлять особливий інтерес. Відповідно перспективи реалізації тенденції зростання ВВП країни за рахунок прибуткової діяльності нафтогазовидобувних підприємств потребують ретельного контролю за витратами цих підприємств (останні є суттєвими чинниками впливу на величину фінансових результатів та відповідно обмеженнями перспектив) [5].

ВИСНОВОК

Для обґрунтування впевненості щодо управлінських рішень, які приймаються на нафтогазовидобувних підприємствах, в тому числі й на проведення природоохоронних заходів, доцільно застосовувати саме економічну експертизу як найбільш дієву форму фінансового контролю підприємства. Суть економіко-експертного дослідження в такому випадку може бути зведена до завдання визначення найбільш економічно доцільних напрямів реалізації запропонованого заходу щодо рівня витрат на їх проведення. Або в зворотному вигляді – для обґрунтованості впевненості щодо достовірності понесених витрат на вже реалізований захід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перезовова І. В. Напрямки дослідження функціонування підприємства в рамках концепції стійкого росту / І. В. Перезовова // Еколого-соціальні орієнтири бухгалтерського обліку, контролю, економічного аналізу: цивілізаційні виклики: тези виступів Х Ювілейної міжнародної наукової конференції / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 200 с. – С. 103-104.
2. Кирсанова Т. А. Экологический контроллинг – инструмент экомеджмента: [монография] / Т. А. Кирсанова, Е. В. Кирсанова, В. А. Лукьянихин. – Сумы: Изд-во «Козацький вал», 2004. – 222 с.
3. Закон України «Про судову експертизу»: за станом на 19 листопада 2012 / Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1994 р. – № 28.
4. Порядок ведення державного Реєстру атестованих судових експертів від 29.03.2012 № 492/5 – [Чинний] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12>. – Назва з екрану.
5. Офіційний сайт НАК «Нафтогаз України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf?Open>. – Назва з екрану.